

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/solidarnosc/77300,Solidarnosc-w-konspiracji.html>

Demonstracja zwolenników Solidarności

ARTYKUŁ

Solidarność w konspiracji

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: ANDRZEJ MALIK 20.12.2020

W warszawskiej willi aktorki Lucyny Winnickiej 22 kwietnia 1982 r. powołano Tymczasową Komisję Koordynacyjną NSZZ „Solidarność”. Przedstawicielami Małopolski byli w niej Władysław Hardek, a potem Stefan Jurczak.

W nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. władze wprowadziły w Polsce stan wojenny.

Przywódcy protestów byli skazywani na wieloletnie kary więzienia. Działacze, którym udało się uniknąć internowania lub aresztowania, zmuszeni zostali do ukrywania się. Szybko jednak wokół nich zaczęto organizować opór.

Stworzony przez komunistów niekonstytucyjny organ – Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego – zawiesił działalność NSZZ „Solidarność”, jak i innych związków oraz stowarzyszeń, a przywódcy i działacze związku zostali internowani.

Wprowadzono godzinę milicyjną, przerwano łączność telefoniczną, zamknięto granice i ograniczono możliwość przemieszczania się między ówczesnymi 49 województwami. Zakazano wydawania, druku i kolportażu wszelkich informacji bez cenzorskiej weryfikacji. Duże zakłady pracy zostały zmilitaryzowane, zakazano strajków i innych form protestu, a także zgromadzeń publicznych.

Orła WRON-a nie pokona

Strajki, które wybuchały w proteście przeciwko represjom i stanowi wojennemu stosunkowo szybko zostały spacyfikowane, a najtragiczniejszy przebieg miała interwencja w kopalni „Wujek”, 16 grudnia 1981 r. W jej wyniku zginęło dziewięciu górników.

Przywódcy protestów byli skazywani na wieloletnie kary więzienia przez sądy wojskowe. Działacze, którym udało się uniknąć internowania lub aresztowania, zmuszeni zostali do ukrywania się. Szybko jednak wokół nich zaczęto organizować opór. Powstawały pisma ukazujące się poza cenzurą i struktury konspiracyjnej „Solidarności”.

Demonstracja zwolenników Solidarności, Lublin 1982 r.

W Krakowie już 22 stycznia 1982 r. działacze Związku, którym udało się uniknąć zatrzymania, powołali Regionalną Komisję Wykonawczą NSZZ „Solidarność” Małopolska. Jej przewodniczącym został Władysław Hardek, a członkami: Jan Ciesielski, Stanisław Handzlik i Jan Pacula. Trzech z czterech członków RKW Małopolska wywodziło się z Kombinatu Metalurgicznego Huta im. Lenina, największego przedsiębiorstwa przemysłowego w regionie i kraju. Obecny podczas spotkania założycielskiego prof. Jacek Marchewczyk, członek Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”, którego typowano na przewodniczącego, miał – według Ciesielskiego – stwierdzić, iż lepszy będzie reprezentant silnego zakładu pracy.

Wcześniej, bo na początku grudniowych protestów przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego, we Wrocławiu powołany został Regionalny Komitet Strajkowy NSZZ „Solidarność” Dolny Śląsk, któremu przewodził Władysław Frasyniuk. Mimo aresztowania części działaczy, RKS Dolny Śląsk przetrwał i działał w pierwszych miesiącach stanu wojennego najaktywniej w kraju. Korzystał przy tym z funduszy w wysokości 80 mln zł, wypłaconych jeszcze przed stanem wojennym z banku i przekazanych pod opiekę metropolity wrocławskiego abp. Henryka Gulbinowicza.

Odmienne koncepcje

W Gdańsku ocalał z aresztowań członków Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność” inny wrocławski działacz, członek Prezydium KK NSZZ „Solidarność”, Eugeniusz Szumiejko. Wraz z Andrzejem Konarskim, po rozbięciu przez ZOMO Krajowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność”, dla zachowania ciągłości przewodnictwa postanowiono powołać 13 stycznia 1981 r. Ogólnopolski Komitet Oporu. Przewodniczącym OKO został Szumiejko, który przybrał pseudonim „Mieszko”. Działaczy w regionach wezwano do zaangażowania się w tę strukturę krajową.

W Krakowie gdańska inicjatywa spotkała się z przychylnym przyjęciem i z datą 22 lutego 1982 r. w podziemnym „Biuletynie Małopolskim” ukazało się oświadczenie, iż RKW Małopolska wchodzi w skład OKO (jako Okręg Południowy). Zrezygnowano jednak z posługiwania się pseudonimami, co już wcześniej stało się przedmiotem sporu. Ukrywający się działacze wychodzili z założenia, iż aby dokumenty wydawane przez nich były wiarygodne dla członków i sympatyków zawieszono związku, muszą być sygnowane nazwiskami

znanych związkowców, a nie zagadkowymi pseudonimami.

Przywódcy związkowi w pozostałych kształtujących się regionach mieli znacznie dalej idące wątpliwości oraz inne pomysły programowe niż realizowane przez strukturę pod wodzą Szumiejki i Konarskiego. W marcu Szumiejce udało się jedynie porozumieć we Wrocławiu z zastępującym chwilowo Frasyniuka Kornelem Morawieckim. Frasyniukowi nie podobało się jednak w nazwie komitetu stwierdzenie o „oporze”, co według niego dawało władzom podstawy do propagandowych ataków na „Solidarność”. Na tym tle oraz z powodu różnicy w zapatrywaniu się na organizację manifestacji ulicznych doszło w czerwcu 1982 r. we wrocławskim RKS do konfliktu Frasyniuka i Morawieckiego oraz dymisji tego drugiego. Morawiecki stworzył wówczas „Solidarność Walczącą”.

W pierwszym dokumencie TKK przywódcy domagali się odwołania stanu wojennego, zwolnienia uwięzionych, przywrócenia praw obywatelskich i wznowienia działalności NSZZ „Solidarność” z władzami wyłonionymi podczas I Krajowego Zjazdu Delegatów „S”.

W Warszawie Zbigniew Bujak przez długi czas nie powoływał konspiracyjnej struktury regionalnej związku uważając, iż walka powinna się opierać na zasadach biernego oporu i licznych zdecentralizowanych i trudnych do rozbicia strukturach zakładowych, wydawnictw podziemnych, niezależnej oświacie. Zdecydował się na powołanie Regionalnego Komitetu Wykonawczego NSZZ „Solidarność” Mazowsze dopiero 8 maja 1982 r. Podobnie było w Gdańsku, gdzie ukrywający się przywódcy regionu gdańskiego – Bogdan Lis i Bogdan Borusewicz – byli na tyle zdystansowani wobec działań Szumiejki i Konarskiego, że przez wiele miesięcy nie doszło nawet do ich spotkania. Ostatecznie pomysł Szumiejki upadł po wyspie, do której doszło 20 kwietnia 1982 r. Szumiejko w iście kaskaderski sposób zdołał uciec SB, ale w ręce bezpieki wpadło archiwum z dokumentami OKO oraz notesem z licznymi adresami działaczy „Solidarności”.

Powołanie krajowej struktury podziemnej „Solidarności”

Frasyniuk i Hardek przekonali w końcu kolegów z Warszawy i Gdańska, że istnienie struktury krajowej, kierującej działalnością podziemną ma sens i podczas spotkania w warszawskiej willi aktorki Lucyny Winnickiej, 22 kwietnia 1982 r. powstała Tymczasowa Komisja Koordynacyjna NSZZ „Solidarność” w składzie: Zbigniew Bujak, Władysław Frasyniuk, Władysław Hardek, Bogdan Lis, z miejscem pozostawionym dla

Eugeniusza Szumiejki (wszedł w skład TKK w lipcu 1982 r., po zerwaniu z Konarskim).

Lucyna Winnicka, 1928-2013 (fot. magazyn „Ekran”, nr 26/586 z 30 czerwca 1968)

W pierwszym dokumencie TKK przywódcy domagali się odwołania stanu wojennego, zwolnienia uwięzionych, przywrócenia praw obywatelskich i wznowienia działalności NSZZ „Solidarność” z władzami wyłonionymi podczas I Krajowego Zjazdu Delegatów „S”.

TKK NSZZ „Solidarność” kierowała podziemną działalnością Związku aż do 25 października 1987 r., gdy na wspólnym posiedzeniu z powołaną przez Lecha Wałęsę Tymczasową Radą NSZZ „Solidarność” utworzono nowe kierownictwo pod nazwą Krajowej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność”.

Skład TKK często się zmieniał w wyniku wpadek członków i aresztowań dokonywanych przez SB. Najdłużej ukrywał się Bujak, który został aresztowany dopiero pod koniec maja 1986 r. Konspiracyjne „zebrania” organizowano czasami za pośrednictwem tzw. łączników merytorycznych. Takimi przedstawicielami Hardka

(do momentu jego wpadki, 19 sierpnia 1983 r.) byli prof. Jerzy Zdrada ps. „Gerard” i prof. Roman Laskowski ps. „Kamil”. Następcą Hardka i przedstawicielem regionu małopolskiego w TKK został, po utworzeniu Regionalnego Komitetu „Solidarności” Małopolska, Stefan Jurczak. Początkowo także występował pod pseudonimem.

Od TKK do KKW

TKK w czasie swojej działalności wydała m.in. dwa dokumenty programowe – w lipcu 1982 r. zatytułowany „Solidarność Podziemna”, w styczniu 1983 r. „Solidarność dziś” – a także ponad sto oświadczeń, komunikatów i odezw. Koordynowała działalność podziemną Związku w skali kraju, zarządzała manifestacje i akcje protestacyjne (m.in. nieudany czterogodzinny strajk generalny 10 listopada 1982 r.). Reprezentowała najpierw zawieszony, a następnie (od 8 października 1982 r.) zdelegalizowany Związek wobec zagranicznych central związkowych. Posiadała przedstawicielstwo zagraniczne w postaci Biura Koordynacyjnego w Brukseli, kierowanego przez Jerzego Milewskiego.

Uroczystości 25. rocznicy powstania Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność”. Na zdjęciu dwaj członkowie TKK: Bogdan Borusewicz - marszałek senatu w l. 2005-2015 i śp. Lech Kaczyński - prezydent RP w l. 2005-2010 (fot. Senat RP)

TKK NSZZ „Solidarność” kierowała podziemną działalnością Związku aż do 25 października 1987 r., gdy na wspólnym posiedzeniu z powołaną przez Lecha Wałęsę Tymczasową Radą NSZZ „Solidarność” utworzono nowe kierownictwo pod nazwą Krajowej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność”.

W różnych okresach w skład TKK wchodził m.in.: Piotr Bednarz, Bogdan Borusewicz, Zbigniew Bujak, Krzysztof Dowgiałło, Władysław Frasyniuk, Jan Andrzej Górný, Władysław Hardek, Tadeusz Jedynak, Stefan Jurczak, Lech Kaczyński, Wiktor Kulerski, Bogdan Lis, Andrzej Milczanowski, Marek Muszyński, Janusz Pałubicki, Józef Pinior, Antoni Stawikowski i Eugeniusz Szumiejko. W 1986 r. utworzone zostało Biuro Społeczno-Polityczne TKK NSZZ

„Solidarność”, którym kierował Jarosław Kaczyński.

COFNIJ SIĘ